

УДК 553.981(477)(045)

Т.О. Луганова, асп.
Ю.В. Михайлюк, студ.
А.А. Москалик, студ.
О.С. Походенько, студ.

ФІЗИКО-ХІМІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ГАЗОКОНДЕНСАТНИХ ПОКЛАДІВ СХІДНОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ

Зроблено огляд вуглеводневого потенціалу Східного нафтогазоносного регіону України. Подано фізико-хімічну характеристику основних газоконденсатних родовищ.

The general review of hydrocarbon's potential of East region of Ukraine. Physical and chemical characteristic of basic gaseous condensate deposits.

Вступ

Східний нафтогазоносний регіон України представлено Дніпровсько–Донецькою западиною (ДДЗ), яка за розвіданими запасами, потенційними ресурсами і видобутком вуглеводнів посідає провідне місце серед нафтогазоносних регіонів України.

У надрах ДДЗ відкрито понад 221 нафтових, газових та нафтогазоконденсатних родовищ. Серед них 25 великих із запасами понад 30 млн т у. п., 27 середніх із запасами від 10 до 30 млн т у. п., інші – це дрібні родовища із запасами до 10 млн т у. п. Ресурси надр западини оцінено на площі 75 тис. км² [1].

Освоєність регіону нині досить висока – 57 %. Нерозвідані ресурси категорій C₂ + C₃ + Д становлять 2098,0 млн т у. п., що свідчить про існування реальних передумов відкриття нових родовищ у ДДЗ, зокрема великих і середніх за запасами.

Станом на 01.01.04 у фонді структур ДДЗ перебувало 95 виявлених сейсморозвідкою родовищ, 77 підготовлених до буріння і 98 структур, які перебували у бурінні. У 2002–2003 рр. у регіоні відкрито вісім родовищ нафти і газу (Кобзівське, Східно-Решетняківське, Караванівське, Західно-Вергунське, Копилівське, Прирічне, Вакулівське, Північно-Коробочкинське).

Аналіз даних за останніх п'ять років свідчить, що у регіоні щорічно видобувається близько 2 млн т нафти, 16 млрд м³ природного газу та понад 1 млн т конденсату.

Початкові видобувні запаси конденсату (категорії А + В + С) містилися переважно на таких глибинах : 3500 – 4000 м, до яких належить 26 % загального об'єму конденсату, та 4000–5000 м, де його 39 %.

У діапазоні глибин 1500–2000 м, де сконцентрована більшість розвіданих запасів вільного газу, об'єм конденсату становить 5 %.

Найглибший газоконденсатний поклад відкрито у верхньовізейських відкладах на Перевозівському родовищі на глибині 6200–6300 м.

Аналіз досліджень

Останніми роками приділяється надто мало уваги дослідженням фізико-хімічних властивостей нафти, природного газу та газового конденсату, які видобувають в Україні. Майже немає інформації про фізико-хімічні показники конденсатів родовищ України. Та інформація, що існує, викладена не в повному обсязі.

Постановка завдання – аналіз стану розвіданих запасів газоконденсатних покладів Східного регіону та деяких газоконденсатних родовищ конденсатів. Знання фізико-хімічних характеристик є дуже важливими, адже з їх використанням можна прогнозувати найбільш доцільні методи переробки вуглеводнів, властивості продуктів, які отримують з них, проводити пошуки і розвідку нових родовищ та підбирати способи видобутку вуглеводнів із надр.

Фізико-хімічна характеристика газоконденсатів

Газоконденсати, як і скупчення вуглеводневих газів, виявлені в широкому стратиграфічному діапазоні – від відкладів юрського періоду до утворень докембрійського фундаменту. Їх просторове розміщення в ДДЗ має свої особливості.

Найбагатші за вмістом C₅ (800–1500 г/м³) газоконденсатні поклади зосереджені на обмеженій ділянці північної прибортової зони – Анастасівське, Талалаївське, Василівське та інші родовища. На південний захід і південний схід вміст газового конденсату у пластових системах знижується до 100–500 г/м³. У південно-східній частині западини від згаданої лінії до Донбасу його кількість у природному газі невисока (до 100 г/м³).

Березівське газоконденсатне родовище розташоване у Краснокутському районі Харківської області на відстані 15 км від м. Краснокутська. Воно розміщене в центральній частині приосьової зони ДДЗ і входить до складу Котелевсько-Березівського структурного валу.

У 1979 р. під час випробування параметричної свердловини 485 глибиною 5800 м отримано промисловий приплив газу 344 тис. м³ на добу та конденсату 192 м³ на добу.

Дослідно-промислова експлуатація родовища почалася у 1982 р. з однієї свердловини [2].

Запаси газу в 2008 р. становлять 15 млрд м³. У 2008 р. видобуто 35 млн м³ газу і 500 т конденсату [3].

Степове газоконденсатне родовище розташоване у Краснокутському районі Харківської області на відстані 18 км від м. Краснокутська у межах Котелевсько-Березівського структурного валу в центральній частині приосьової зони Дніпровсько-Донецької западини.

У 1976 р. у склепінній частині структури розпочато буріння першої свердловини 34, під час випробування якої отримано приплив газу дебітом 491,9 тис. м³ і конденсату – 108 м³ на добу [2].

Дослідно-промислова експлуатація родовища розпочалася у 1988 р. видобутком газу і конденсату з покладу горизонту С-5. Всього пробурено шість пошукових і розвідувальних свердловин.

Поточні балансові запаси вуглеводнів (станом на 01. 01. 2007 р.) становлять: газу – 1238 млн м³, конденсату – 100 тис. т. У 2008 р. видобуто 338 тис. м³ газу [4].

Котелевське газоконденсатне родовище розташоване в Котелевському районі Полтавської області на відстані 8 км від смт. Котельна у центральній частині приосьової зони Дніпровсько-Донецької западини і входить до складу Котелевсько-Березівського структурного валу.

У 1974 р. розпочалось буріння свердловини 14, під час випробування якої у 1976 р. з верхньосерпуховських відкладів (4608–4636 м, продуктивний горизонт С-5) отримано приплив газу дебітом 62 тис. м³ із високим конденсатним фактором. Усього пробурено 16 пошукових та розвідувальних свердловин.

Дослідно-промислова експлуатація родовища розпочалась у 1979 р. видобутком газу і конденсату з покладу горизонту С-5 [2].

Газ цього родовища має високий конденсатний фактор (≈ 450 г/м³), тому для його видобутку застосовують сайклінг-процес, застосування якого дає змогу щорічно видобувати близько 100 тис. т конденсату [5].

Комишнянське газоконденсатне родовище розташоване в Миргородському районі Полтавської області за 22 км від м. Миргорода у центральній частині приосьової зони Дніпровсько-Донецької западини. Об'єкт був виявлений у 1984 р. Отримані геолого-геофізичні дані стали основою для обґрунтування буріння параметричної свердловини 488. Під час її випробування у 1984 р. отримано промисловий приплив газу і конденсату [2].

У межах площі пробурено три розвідувальні свердловини, якими розкрито карбонатно-теригенні породи – від четвертинних до турнейських. Станом на 01.02.2007 р. запаси газу становлять 1082 млн м³, конденсату – 370 тис. т, пропан-бутану – 167 тис. т. У 2008 р. видобуто 40 млн м³ газу, 13 тис. т конденсату і 2 тис. т пропан-бутану [6].

Талалаївське газоконденсатне родовище розташоване у Талалаївському районі Чернігівської області на відстані 4 км від смт. Талалаївки на Талалаївському виступі кристалічного фундаменту в північній прибортовій зоні ДДЗ. Підняття виявлене структурно-картувальним бурінням у 1955 р.

На площі пробурено 10 розвідувальних і пошукових свердловин. Родовище перебуває на завершальній стадії розробки. Запаси його майже вичерпані. Дорозробка можлива переведенням свердловин з нижніх об'єктів на горизонти, що залягають вище, у зонах максимальної концентрації залишкових запасів.

Дані про фізико-хімічні характеристики конденсатів добре розвіданих родовищ зведені у табл. 1.

Виходячи з характеристики конденсатів, можна зробити висновок про те, що в газах газоконденсатних родовищ Східного регіону України, порівняно з іншими, конденсатний фактор досить високий. На склад конденсатів впливають термодинамічні умови пласта. Якщо конденсати залягають на великій глибині, спостерігається закономірність у збільшенні молекулярної маси, густини і в'язкості.

Зважаючи на те, що значення молекулярної маси і в'язкості конденсатів Східного регіону високі, а їх густина перебуває в діапазоні значень вищих за середні 784 – 801 кг/м³, то можна зробити висновок, що вони формувалися на великій глибині під впливом високої температури та тиску. Видобуток газу з конденсатом на описаних родовищах ведеться з глибини 3500 – 5500 м.

У складі конденсатів майже немає асфальтенів та парафінів, смоли і сірки у незначній кількості.

Конденсати належать до метаново-нафтової групи. Спостерігається підвищений вміст ароматичних вуглеводнів у складі конденсатів.

Результати аналізу розгонки конденсату показують, що температура початку кипіння становить 35–58 °С, а за 270-290 °С википає 90 % проби, тому можна зробити висновок, що у конденсаті містяться переважно світлі фракції.

Крім основних газоконденсатних родовищ ведеться експлуатація невеликих за обсягом видобутку вуглеводнів.

Фізико-хімічну характеристику конденсатів, які видобувають на цих родовищах, подано у табл. 2.

Перевозівське газоконденсатне родовище розташоване в Гадяцькому районі Полтавської області на відстані 22 км від м. Гадяч. У 1984 р. почалися розвідувальні роботи. Під час випробування свердловини 1 у 1990 р. отримано приплив газу дебітом 30,5 тис. м³ і конденсату 5,6 т на добу.

Миколаївське газоконденсатне родовище розташоване в Роменському районі Сумської області на відстані 7 км від смт. Талалаївки у межах Талалаївського виступу у північно-західній частині північної прибортової зони ДДЗ. Підняття виявлено у 1973 р. у верхньовізейських відкладах.

Таблиця 1

Характеристика конденсатів великих газоконденсатних родовищ

Показники		Назва родовища					
		Березівське	Степове	Котелевське	Комишнянське	Талалаївське	
Молекулярна маса		158,8	149,8	155,9	136,0	130,0	
Густина, кг/м ³		799,7	798	801,4	794,3	784,7	
В'язкість 1·10 ⁻⁶ м ² /с		2,64	2,54	2,80	2,11	1,61	
Початок кипіння °С		58	40	35	40	38	
Об'ємний вихід фракції, %	ПК-100	16	16	18	62	20	
	100-150	28	24	18	-	28	
	150-200	14	11	10	-	15	
	200-250	15	10	12	-	-	
	250-300	11	9	13	-	6	
	300-350	16	9	12	-	-	
Масова частка, %	350-КК	10	6	618	-	-	
	Асфальтени	0,19	0,26	0,19	0,17	0,16	
	Смоли	1,15	0,83	0,86	1,00	1,14	
	Парафіни	1,13	0,97	0,40	0,87	1,00	
Груповий вуглеводневий склад, %	Сірка	0,01	0,04	0,02	-	0,01	
	Метанові	55,0	53,5	57,6	52,8	46,5	
	Нафтонові	28,1	27,2	27,5	26,3	31,0	
		Ароматичні	17,1	19,3	14,9	20,9	20,0

Таблиця 2

Характеристика конденсатів малих газоконденсатних родовищ

Показники		Назва родовища			
		Перевозівське	Миколаївське	Машівське	Озерянське
Молекулярна маса		139	117	132	129,8
Густина кг/м ³		786,8	755	671	768
В'язкість 1·10 ⁻⁶ м ² /с		1,49	1,17	1,43	0,09
Початок кипіння °С		47	29	46	37
Масова частка, %	Асфальтени	0,01	-	0,04	0,02
	Смоли	0,32	0,36	0,65	1,20
	Парафіни	0,30	0,05	0,78	1,50
	Сірка	-	-	0,01	0,008
Груповий вуглеводневий склад, %	Метанові	59,8	66,82	47,2	-
	Нафтонові	22,3	21,0	27,1	-
	Ароматичні	17,9	11,58	23,4	-

Машівське газоконденсатне родовище розташоване в Машівському районі Полтавської області на відстані 5 км від смт. Машівки у центральній частині приосьової зони ДДЗ. Підняття виявлене структурно-картувальним бурінням у відкладах палеогену у 1952 р., а згодом підтверджене і геофізичними дослідженнями у горизонтах палеогену, крейди та юри. Глибоке пошукове буріння на площі розпочато у 1959 р.

Озерянське газоконденсатне родовище розташоване у Варвинському районі Чернігівської області у межах Леляківсько-Озерянської групи структур у північно-західній частині приосьової зони ДДЗ [2].

Висновки

Більшість конденсатів западини за груповим складом нафтово-метанові, газоконденсати лише деяких родовищ північного борту належать до ароматично-метанових. У поодиноких випадках тип їх нафтово-ароматичний.

Густина конденсатів коливається у широкому діапазоні. Найлегші конденсати ($695\text{--}759\text{ кг/м}^3$) залягають у південній прибортовій зоні, а найважчі ($820\text{--}830\text{ кг/м}^3$) – у межах Котелевсько-Березівського структурного валу. У середньому густина конденсатів становить $705\text{--}795\text{ кг/м}^3$.

Значна частина у складі газоконденсатів належить бензиновій фракції. Найвищий її вміст зафіксовано у вуглеводнях південної прибортової зони (70–90 %). Найменша частка цієї фракції становить 21 %. У газоконденсатах цього регіону майже немає смолистих речовини і твердих алканів. У середньому вміст бензинової фракції становить 50–70 %, смолистих речовин – 0,2–1,5 % (максимально 3,8 %). На тверді алкани припадає 0,1–0,9 % і, як виняток, у конденсатах візейських покладів – 1,8–4,2 % [7].

Сірки, у зв'язку з незначною її кількістю, майже немає в конденсатах південно-східної частини западини. У середньому для регіону вміст сірки в конденсатах становить 0,066 %. Зазвичай цей показник вищий для флюїдів північно-західної частини западини.

Фізико-хімічні властивості, компонентний склад вуглеводнів западини надзвичайно різноманітні і залежать як від термобаричних умов у надрах, так і від розподілу органічної речовини на глибинах. Якщо температура рідини низька, системи мають підвищений вміст нафтово-ароматичних сполук. Але загалом вміст метанових гомологів переважає над кількістю нафтово-ароматичних компонентів, разом узятих.

Література

1. Шнак П.Ф., Крупський Б.Л. Стратегія пошуків родовищ вуглеводнів, нарощування видобутку нафти та газу в Україні // Нафтова і газова промисловість. – 2000. – №3. – С. 3–4.
2. Іванюта М.М. Атлас родовищ нафти і газу України. Східний нафтогазоносний регіон. – Л.: Українська нафтогазова академія, 1998. – 924 с.
3. Буняк Б.Т., Дячук В.В. Проект розробки Березівського газоконденсатного родовища. – Х.: УкрНДІгаз, 2005. – 210 с.
4. Буняк Б.Т., Дячук В.В. Проект розробки Степового газоконденсатного родовища. – Х.: УкрНДІгаз, 2006. – 112 с.
5. Буняк Б.Т., Дячук В.В. Проект розробки Котелевського газоконденсатного родовища. – Х.: УкрНДІгаз, 2006. – 160 с.
6. Буняк Б.Т., Дячук В.В. Проект розробки Комишнянського газоконденсатного родовища. – Х.: УкрНДІгаз, 2006. – 180 с.
7. Топільницький П.І. Переробка нафтових і природних газів. – Л.: Львівська політехніка, 1998. – 166 с.

Стаття надійшла до редакції 03.03.09.